

Ігор О. Коломієць¹, Дмитро І. Буренков²

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ІНСТИТУЦІЙНА АРХІТЕКТУРА БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

У статті досліджено особливості функціонування банківського кредитування в Україні в умовах воєнної економіки та посткризової адаптації фінансового сектору. Проаналізовано сучасний стан банківської системи, зокрема процеси її очищення, структурну трансформацію та підвищення ролі державних банків, частка яких у активах перевищує половину ринку. Визначено, що ключовими характеристиками досліджуваного періоду є висока ліквідність банківської системи, значна концентрація ресурсів у безризикових інструментах, а також наявність ефекту «пастки ліквідності», що стримує активне кредитування реального сектору економіки.

Обґрунтовано, що у 2022–2023 роках відбулося суттєве реальне скорочення кредитування внаслідок інфляційних процесів та підвищених ризиків, що призвело до дефіциту позикового капіталу. Водночас починаючи з 2024 року спостерігається поступове відновлення кредитної активності, яке у 2025 році набуває стійкого характеру. Зокрема, темпи приросту кредитного портфеля перевищують рівень інфляції, що свідчить про реальне розширення фінансування економіки. Встановлено, що змінюється структура доходів банків: зростає роль процентних доходів від кредитування, що вказує на повернення банків до класичної функції фінансового посередництва.

Доведено, що сучасна модель розвитку банківського сектору має дуалістичний характер: з одного боку, вона забезпечує фінансову стабільність та підтримку критично важливих галузей, з іншого — формує обмеження для розвитку конкурентного середовища та приватного кредитування.

Ключові слова: банківська система, кредитування, ліквідність, воєнна економіка, державні банки, фінансова стабільність, кредитний портфель, інфляція, монетарна політика, фінансове посередництво.

Табл. 2. Літ. 10.

DOI: 10.32752/1993-6788-2026-1-296-71-79

Ihor Kolomyets, Dmytro Burenkov

MACROECONOMIC PRECONDITIONS AND INSTITUTIONAL ARCHITECTURE OF THE BANKING SECTOR OF UKRAINE

The article examines the features of the functioning of bank lending in Ukraine in the conditions of a war economy and post-crisis adaptation of the financial sector. The current state of the banking system is analyzed, in particular, the processes of its purification, structural transformation and increasing the role of state-owned banks, whose share in assets exceeds half of the market. It is determined that the key characteristics of the period under study are high liquidity of the banking system, significant concentration of resources in risk-free instruments, as well as the presence of the "liquidity trap" effect, which supports active lending to the real sector of the economy.

It is substantiated that in 2022–2023 there was a significant real reduction in lending due to inflationary processes and increased risks, which led to a deficit of loanable capital. At the same time, starting from 2024, only a gradual recovery of lending activity, which becomes sustainable in 2025. also, the growth rate of the loan portfolio exceeds the inflation rate, which affects the real expansion of financing of the economy. It is established that the structure of bank income is chang-

¹ University of Customs and Finance. Ukraine.

² National Academy of Management. Ukraine.

ing: the role of interest income from lending is increasing, which indicates the return of banks to the classical function of financial intermediation.

It is proven that the modern model of development of the banking sector has a dual nature: on the one hand, it ensures financial stability and support for critically important industries, on the other hand, it forms restrictions for the development of a competitive environment and private lending.

Keywords: banking system, lending, liquidity, war economy, state banks, financial stability, loan portfolio, inflation, monetary policy, financial intermediation.

Peer-reviewed, approved and placed: 09.02.2026

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку банківського сектору України характеризується глибокими структурними змінами, зумовленими тривалими військовими діями та макроекономічною нестабільністю. Перехід від антикризового управління до адаптаційної моделі функціонування створив нові умови для здійснення кредитних операцій. Водночас банківська система демонструє високий рівень стійкості, завершення процесів очищення та значну концентрацію капіталу у державному секторі. Парадоксальне поєднання надлишкової ліквідності та стриманого кредитування формує специфічний економічний контекст, що потребує наукового осмислення. У цьому зв'язку особливої актуальності набуває дослідження механізмів відновлення кредитування як ключового інструменту підтримки економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основу наукових досліджень становлять наукові здобутки вітчизняних вчених та праці відомих практиків банківського сектору, зокрема: регуляторну архітектуру за гібридної моделі вертикального регулювання фінансового сектору досліджують Рудевська В. та Погоріла О.; колектив авторів Дзюблюк О. В., Галіцейська Ю. М., Довгань Ж. М., Забчук Г. М., Івашук О. О., Луців Б. Л. аналізують глобальні виміри та національні інтереси монетарних важелів стимулювання розвитку економіки України; становлення системи грошово-кредитного регулювання в Україні вивчали Осика О., Марич М., Антонюк В. Гапонюк О. та інші.

Натомість аналітичну частину статті становлять офіційні звіти та аналітика провідних профільних установ.

Мета дослідження – комплексний аналіз функціонування системи банківського кредитування України в умовах воєнної економіки, оцінка впливу макроекономічних факторів та інституційних трансформацій на динаміку кредитного портфеля, ліквідність і прибутковість банків, а також виявлення ключових тенденцій відновлення кредитної активності у 2024–2025 роках.

Основні результати дослідження. Функціонування національної системи банківського кредитування на сучасному етапі неможливо розглядати ізольовано від макроекономічного середовища та фундаментальних інституційних трансформацій, що відбулися у фінансовому секторі під впливом екзогенних шоків воєнного часу. Період 2024–2025 років став етапом

переходу від тактики антикризового виживання до стратегії адаптації та поступового відновлення, що сформувало унікальний ландшафт для здійснення активних операцій банками.

Станом на початок 2025 року банківська система України демонструє високу операційну стійкість та завершеність процесів очищення (clean-up). За даними офіційної статистики Національного банку України, станом на 1 квітня 2025 року в Україні функціонує 60 платоспроможних банків [2]. Скорочення кількості учасників ринку порівняно з довоєнним періодом (коли їх налічувалося понад 70) відбулося еволюційним шляхом. З ринку пішли переважно невеликі фінансові установи (кептивні банки), бізнес-моделі яких не витримали випробування шоками воєнного часу, або банки, що мали непрозору структуру власності чи зв'язки з країною-агресором.

Ключовою характеристикою сучасної інституційної архітектури сектору залишається висока концентрація капіталу в державному сегменті. Цей тренд, започаткований націоналізацією ПриватБанку у 2016 році, суттєво посилюється під час війни через націоналізацію системно важливого «Сенс Банку» та передачу під контроль держави інших активів. За даними Національного банку України, станом на кінець 2025 року частка державних банків у чистих активах сектору становить 53,3%.

До групи державних банків, які формують каркас фінансової системи, входять:

- АТ КБ «ПриватБанк» — безумовний лідер роздрібного ринку та платіжної інфраструктури.
- АТ «Ощадбанк» — ключовий гравець у сегменті обслуговування корпоративного сектору та державних програм.
- АТ «Укрексімбанк» — спеціалізована установа для фінансування експортно-імпортних операцій.
- АБ «Укргазбанк» — лідер у сфері еко-банкінгу.
- АТ «Сенс Банк» — системно важливий банк з потужною технологічною платформою.

Така архітектура ринку має двоїстий (дуалістичний) вплив на процеси кредитування:

- Стабілізуючий фактор: Державні банки виступають гарантом безперервності фінансування стратегічно важливих галузей економіки, таких як енергетика, оборонно-промисловий комплекс, критична інфраструктура та аграрний сектор. Приватний капітал часто уникає кредитування цих секторів через надвисокі безпекові ризики, які неможливо прорахувати за класичними моделями ризик-менеджменту.

- Викривлення конкуренції: Домінування держави (понад 63% у сегменті коштів фізичних осіб) дозволяє державним банкам фактично диктувати цінові умови на ринку депозитів. Це, у свою чергу, формує індикативну собівартість ресурсів (Cost of Funds) для всієї банківської системи, змушуючи приватні та іноземні банки адаптуватися до політики держсектору, що не завжди є ринково обґрунтованою.

Однією з найбільш парадоксальних особливостей досліджуваного періоду є рекордний рівень ліквідності банківської системи на тлі триваючих

військових дій. Загальна сума активів банків станом на грудень 2024 року досягла 3,258 трлн грн, продемонструвавши річний приріст на рівні 16,2% [2]. Ця тенденція збереглася і в 2025 році, де за перші три квартали активи зросли ще на 3,2%.

Цей феномен створює теоретичний та практичний дисбаланс, відомий в економічній теорії як «пастка ліквідності». Згідно з класичною теорією фінансового посередництва, надлишок вільних ресурсів мав би стимулювати агресивне нарощування кредитування та зниження відсоткових ставок. Однак на практиці в Україні спостерігається ефект «інвестиційної паузи» у довгостроковому сегменті. Банки, керуючись консервативними підходами до оцінки ризиків та вимогами регулятора щодо збереження капіталу, акумулюють надлишкову ліквідність у безризикових інструментах.

Основними напрямками розміщення ліквідності стали:

- Депозитні сертифікати НБУ (овернайт та тримісячні): Дозволяють банкам отримувати гарантований дохід, прив'язаний до облікової ставки, без кредитного ризику.
- Облігації внутрішньої державної позики (ОВДП): Станом на жовтень 2025 року банки володіють 47,5% усіх ОВДП, що перебувають в обігу. Це свідчить про часткове витіснення класичного кредитування реального сектору фінансуванням дефіциту державного бюджету (ефект crowding out) [1].

Попри складні операційні умови, банківський сектор демонструє історично рекордні показники прибутковості, що свідчить про високу адаптивність бізнес-моделей. За підсумками 2024 року чистий прибуток банків склав 91 млрд грн (навіть після сплати податку на прибуток за підвищеною ставкою 50%, запровадженою як захід фіскальної консолідації). За 9 місяців 2025 року цей показник зріс до 119,4 млрд грн.

Важливо відзначити структурну зміну джерел формування цього прибутку, що є позитивним сигналом для ринку кредитування. Якщо у 2022–2023 роках лівову частку доходів формували пасивні операції з депозитними сертифікатами НБУ, то у 2025 році основним драйвером стала активізація кредитування. У III кварталі 2025 року частка чистих процентних доходів від кредитування клієнтів у загальній структурі операційних доходів зросла до 48% [1]. Це підтверджує тезу про те, що банки поступово повертаються до виконання своєї класичної функції фінансового посередника, переорієнтовуючи ресурси на підтримку реального сектору економіки.

Станом на 1 жовтня 2025 року валовий кредитний портфель банківського сектору України (з урахуванням сформованих резервів під очікувані збитки) досяг позначки 1 248 млрд грн. Номінальний приріст з початку року склав +11,9%, що є найкращим показником за останні чотири роки. Для об'єктивної оцінки ситуації необхідно проаналізувати динаміку кредитування у ретроспективі, порівнюючи номінальні показники з макроекономічними індикаторами — рівнем інфляції та девальвації національної валюти.

Таблиця 1. Динаміка кредитного портфеля банків України у порівнянні з макропоказниками (2021–2025 рр.), розраховано та складено авторами на основі даних статистичних звітів НБУ та Мінфін [2]

Показник	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	01.01. 2024	01.01. 2025	01.10. 2025
Кредитний портфель (брутто), млрд грн	972	1 044	1 008	996	1 115	1 248
Темп приросту (ланцюговий), %	-	+7,4%	-3,4%	-1,2%	+11,9%	+11,9%
Індекс споживчих цін (інфляція), %	5,0%	10,0%	26,6%	5,1%	8,2%	6,5%*
Облікова ставка НБУ (на кінець періоду), %	6,0%	9,0%	25,0%	15,0%	13,0%	13,0%
Курс долара (офіційний), грн/USD	28,27	27,27	36,56	38,00	41,50	42,10

У найскладніший період 2022–2023 років кредитний портфель у гривневому еквіваленті скоротився номінально на 4,6%. Однак, враховуючи кумулятивну інфляцію, яка за цей період перевищила 30%, реальне скорочення обсягів кредитування сягнуло понад 35%. Це свідчить про те, що у перші роки війни економіка фактично існувала в умовах жорсткого дефіциту позикового капіталу, фінансуючись за рахунок власних обігових коштів та грантової допомоги.

Починаючи з II кварталу 2024 року, спостерігається стійкий тренд на відновлення. Приріст портфеля на 11,9% за 9 місяців 2025 року вперше за тривалий час перевищив темпи поточної інфляції (6,5%). Це вказує на реальне насичення економіки грошима, а не просто інфляційне коригування балансів. Бізнес почав залучати кошти не лише на латання дірок, а й на розвиток.

Глибший якісний аналіз кредитного портфеля виявляє низку структурних зрушень, що відображають адаптацію бізнесу та банків до нових умов господарювання.

1. Дедоларизація активів. Однією з найбільш позитивних тенденцій, що посилює стійкість фінансової системи, є стрімке зниження частки валютних кредитів. Якщо у 2020 році рівень доларизації портфеля перевищував 40%, то на кінець 2025 року він знизився до 29,8%. Цей процес є наслідком дії трьох факторів:

Регуляторні обмеження: Національний банк заборонив кредитування в іноземній валюті для позичальників, які не мають валютної виручки (unhedged borrowers), щоб уникнути валютного кредитного ризику;

Таблиця 2. Галузева структура кредитів юридичних осіб (ТОП-5 галузей), %, розраховано авторами за даними статистичних звітів НБУ [2]

Галузь економіки	2021	2023	2025 (прогноз)	Динаміка
Оптова та роздрібна торгівля	36,0%	34,2%	38,5%	▲ Зростання
Сільське господарство (АПК)	14,5%	28,5%	22,1%	▼ Стабілізація
Переробна промисловість	16,0%	14,1%	13,5%	▼ Зниження
Логістика та транспорт	4,2%	5,8%	7,2%	▲ Зростання
Будівництво	2,1%	1,5%	2,8%	▲ Відновлення

Державні програми: Програма «5-7-9%», яка стала основним драйвером ринку, надає фінансування виключно у національній валюті (гривні);

Ринкова обачність: В умовах девальваційних очікувань бізнес уникає валютних позик, навіть якщо номінальні ставки за ними є нижчими (6-8% у доларах проти 13-16% у гривні), оскільки вартість хеджування валютного ризику є надто високою.

2. Короткостроковість (Short-termism). Найбільш вразливим місцем кредитного ринку залишається його строкова структура. Станом на 2025 рік 68% портфеля складають короткострокові кредити терміном до 1 року. До цієї категорії входять овердрафти, відновлювальні кредитні лінії на поповнення обігових коштів та торговельне фінансування. Середньострокові кредити (1-3 роки) займають близько 20%, а довгострокові (понад 3 роки) — лише 12%. Така структура є загрозливою для перспектив повоєнної відбудови, оскільки банки готові фінансувати операційний цикл (торгівлю), але уникають фінансування капітальних інвестицій (CAPEX), де термін окупності становить 5-7 років.

3. Галузева концентрація. Банківська система продовжує обслуговувати переважно сировинну та торговельну модель економіки, що підтверджується даними про розподіл кредитів за видами економічної діяльності (КВЕД).

Частка торгівлі зросла до 38,5%, оскільки це сектор з найшвидшим оборотом капіталу (3–6 місяців), що є критичним критерієм для банків при оцінці ризиків під час війни.

АПК показав вибухове зростання частки у 2022–2023 рр. (завдяки посівним кампаніям під держгарантії), але у 2025 році його частка дещо знизилася (до 22,1%) через проблеми з експортною логістикою та світовими цінами на зерно.

Частка кредитування переробної промисловості (13,5%) та будівництва (2,8%) залишається критично низькою. Це свідчить про те, що банківська система поки що не виконує функцію драйвера реіндустріалізації країни, надаючи перевагу фінансуванню імпорту та споживання.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що банківська система України у 2024–2025 роках перейшла до фази стабілізації та поступового відновлення кредитної активності. Висока концентрація державного капіталу має подвійний ефект: забезпечує стабільність фінансування стратегічних галузей, але водночас створює викривлення конкурентного середовища. Виявлено наявність «пастки ліквідності», що проявляється у спрямуванні ресурсів у безризикові інструменти замість активного кредитування. Попри це, зафіксовано позитивну динаміку: зростання кредитного портфеля перевищує інфляційні темпи, а структура доходів банків зміщується у бік процентних доходів від кредитування. Це свідчить про поступове відновлення ролі банків як фінансових посередників та формування передумов для довгострокового економічного зростання.

1. Звіт про фінансову стабільність (грудень 2024 року) / Національний банк України. Київ, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report>
2. Офіційна статистика показників діяльності банків України за 2020–2025 рр. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>
3. Аналітичний звіт «Економічні підсумки та прогнози 2025» / CASE Україна. Київ, 2025.
4. Бізнес-архітектура банківського сектору у забезпеченні зростання економіки країни: теорія, методологія, практика : монографія / Вікторія Рудевська. Київ : Автограф, 2021. 236 с <https://numl.org/1hk6>
5. Фінансова архітектура економіки України в умовах глобальних трансформацій : монографія / М. О. Житар. Чернігів : ЧНТУ, 2020. 352 с <https://numl.org/1hk5>
6. Рудевська, В., & Погоріла, О. (2023). Регуляторна архітектура за гібридної моделі вертикального регулювання фінансового сектору. Сталій розвиток економіки, (2 (47)), 187-195. <https://doi.org/10.32782/2308-1988-2023-47-27>
7. Дзюблук, О. В., Галищійська, Ю. М., Довгань, Ж. М., Забчук, Г. М., Івашук, О. О., Луців, Б. Л., ... & Чайковський, Я. І. (2021). Монетарні важелі стимулювання розвитку економіки України: глобальні виміри та національні інтереси.
8. Скрипниченко, Марія, et al. "Макроекономічна збалансованість для забезпечення стійкості державних фінансів та економічного зростання в Україні." (2020).
9. Осика, О. (2025). СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ. Сталій розвиток економіки, (6 (57)), 567-575. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-78>
10. Марич, М., & Антонюк, В. (2025). ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНТЕХ-РОЗВИТКУ ТА РОЛЬ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ У БАНКІВСЬКОМУ ФІНАНСОВОМУ ПОСЕРЕДНИЦТВІ МСП. Економіка та суспільство, (80). <https://ir.kneu.edu.ua/bitstreams/ddaa35d1-3569-4237-a0fc-fd17d186ce75/download>
11. Гапонюк, О. (2025). СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ. Економічний дискурс, (3), 17-27. <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2025-2-2>

-
1. Zvit pro finansovu stabilnist (hruden 2024 roku) / Natsionalnyi bank Ukrainy. Kyiv, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report>
  2. Ofitsiina statystyka pokaznykiv diialnosti bankiv Ukrainy za 2020–2025 rr. Natsionalnyi bank Ukrainy. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>
  3. Analitychnyi zvit «Ekonomichni pidsumky ta prohnozy 2025» / CASE Ukraina. Kyiv, 2025.
  4. Biznes-arkhitektura bankivskoho sektoru u zabezpechenni zrostannia ekonomiky krainy: teoriia, metodolohiia, praktyka : monohrafiia / Viktoriia Rudevskaa. Kyiv : Avtohrاف, 2021. 236 s <https://numl.org/1hk6>
  5. Finansova arkhitektura ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalnykh transformatsii : monohrafiia / M. O. Zhytar. Chernihiv : ChNTU, 2020. 352 s <https://numl.org/1hk5>
  6. Rudevskaa, V., & Pohorila, O. (2023). Rehuliatorna arkhitektura za hibrydnoi modeli ver-tykalnoho rehuliuвання finansovoho sektoru. Stalyi rozvytok ekonomiky, (2 (47)), 187-195. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-27>
  7. Dziubliuk, O. V., Halitseiska, Yu. M., Dovhan, Zh. M., Zabchuk, H. M., Ivashchuk, O. O., Lutsiv, B. L., ... & Chaikovskiy, Ya. I. (2021). Monetarni vazheli stymuliuвання rozvytku ekonomiky Ukrainy: hlobalni vymiry ta natsionalni interesy.
  8. Skrypnychenko, Mariia, et al. "Макроекономічна збалансованість для забезпечення стійкості державних фінансів та економічного зростання в Україні." (2020).
  9. Osyka, O. (2025). STANOVLENNIA SYSTEMY HROSHOVO-KREYDTNOHO REHULIUVANNIA V UKRAINI. Stalyi rozvytok ekonomiky, (6 (57)), 567-575. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-78>
  10. Marych, M., & Antoniuk, V. (2025). INSTYTUTSIIINE ZABEZPECHENNIA FINTEKH-ROZVYTKU TA ROL TSYFROVYKH PLATFORM U BANKIVSKOMU FINANSOVOMU POSEREDNYTSVI MSP. Ekonomika ta suspilstvo, (80). <https://ir.kneu.edu.ua/bitstreams/ddaa35d1-3569-4237-a0fc-fd17d186ce75/download>

---

11. Haponiuk, O. (2025). STRATEHICHNI ZASADY TRANSFORMATsII EKONOMIKY UKRAINY V UMOVAKh POVOIeNNOI VIDBUDOVY TA YevROINTEHRATsIINOHO KURSU. Ekonomichnyi diskurs, (3), 17-27. <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2025-2-2>